

LJUBLJANSKA KONCERTNA SEZONA 1960/1961

Koncertni ciklusi orkestra Slovenske filharmonije tvorijo jedro naše vsakoletne glasbene poustvarjalne umetnosti in v nekem smislu reprezentirajo celotno reproduktivno zmogljivost naše glasbene kulture. Obenem pa vpliva vodstvo Slovenske filharmonije s svojimi programi na formiranje okusa široke publike in s tem posredno na celotno rast naše glasbene umetnosti. Vsebinska kvaliteta abonmajskih koncertov zatorej ni samo stvar vodstva te ustanove, marveč vse naše glasbene javnosti in še posebej vseh tistih, ki jim je pri srcu razvoj naše glasbene kulture.

Letošnja ljubljanska koncertna sezona je pomenila v marsičem korak naprej. V stremljenju za sodobnejšim programom smo izvojevali pomembno zmago nad tolikanj opevanim odklanjanjem moderne glasbe s strani naše publike. Vodstvo filharmonije je namreč pogumno sestavilo program, ki je vseboval visok odstotek glasbe našega stoletja in s tem dalo odločilen ton celotnemu repertoarju. Poizkus, v katerega so mnogi resno dvomili, je popolnoma uspel, saj obisk na koncertih s pretežno sodobnim sporedom ni bil nikoli pod običajnim povprečjem (ki je bilo letos izredno visoko). Ni bilo skoraj koncerta brez sodobne skladbe, medtem ko je na nekaterih programih 20. stoletje celo prevladovalo — naj omenim samo Cipcijev koncert z deli Bravničarja, Respighija in Ravela in pa Hubadov koncert z Ostercem, Bairdom in Honeggerjem.

Lako bi rekli, da je bila pretekla sezona prelomnica v sprejemanju in vrednotenju sodobne umetnosti, saj je naša publika pokazala razumevanje za resnično umetniška dela ne glede na njihovo stilno usmerjenost. S takšno prakso programiranja velja vsekakor nadaljevati in morda še zvišati kvalitetni kriterij pri izbiri del. Zavedati se moramo namreč, da lahko vsako povprečno ali celo slabše delo napravi ogromno škodo in odvrne s trudom pridobljeno koncertno občinstvo. Ravno tako bi kazalo v nekaj letih sistematično izvesti še vsa tista pomembnejša dela klasikov moderne (Bartok, Hindemith, Honegger, Stravinski, Prokofjev, Schönberg), ki v Ljubljani niso bila izvajana. S tem bi postavili trdne temelje za nadaljnje spoznavanje najsodobnejše glasbe.

Letošnja koncertna sezona Slovenske filharmonije je bila tako zanimiva, da zasluži podrobnejšo analizo, v kateri bom skušal poleg splošnih ugotovitev in statistične obravnave nanizati tudi nekaj kritičnih pripomb. Abonmajski koncerti so bili razdeljeni v štiri različne cikle s sledečimi naslovi: Velike simfonije, Veliki instrumentalni koncerti in dva abonmaja popularnih koncertov. Takšna delitev se letos ni najboljše obnesla, saj sta bila prva dva cikla kljub višjim cenam mnogo popularnejša od »popularnih« abonmajev, ki naj bi vabili z nizkimi cenami — ne pa tudi s popularnim programom. Izkazalo se je namreč, da koncertna publika ceni predvsem resne simfonije in koncerte in jo z naslovom »popularni koncerti« le stežka privabimo v dvorano. Nekaj so temu krivi tudi predsodki — prepričan sem namreč, da bi Zeleni popularni abonma pod drugim naslovom imel več uspeha,

saj je vseboval popolnoma seriozen program (Čajkovski — 5. simfonija, Musorgski — Slike z razstave, Brahms — 2. simfonija itd.).

Izjema je bil Oranžni — popularni abonma z izrazito atraktivnim sporedom (Verdi — Requiem, Musorgski — Boris Godunov in pa trije klavirski koncerti: Hačaturjan, Liszt in Rahmaninov). Takšen abonma je sicer zelo koristen za pridobivanje nove publike in bi ga kazalo v bodoče sistematično gojiti — seveda le z deli neoporečne kvalitete — saj so naši koncerti močno potrebni priliva novega občinstva, posebno iz vrst mladine.

Od dvajsetih koncertov (sem štejem tudi Mozartov koncert z Efremom Kurtzem, ki je bil izven abonmaja) je bilo 19 simfoničnih in en koncert zbora Slovenske filharmonije s programom gostovanja na Dunajskih svečanih tednih (dirigent Lovro Matačić). V teh 19 koncertih je bilo izvedenih 57 del — od tega odpade na klasična dela 11 skladb, na romantiko 17, glasbo 20. stoletja je zastopalo 17 del, našo jugoslovansko tvornost pa 12 del. Ker lahko k številu sodobnih skladb prištejemo tudi vsa jugoslovanska dela, ker so vsa nastala v tem stoletju, je bilo razmerje med staro in novo glasbo 28 : 29 v korist sodobne. Takšno pogumno sliko kaže repertoar Slovenske filharmonije menda prvič, odkar razpisuje vodstvo naše vodilne glasbene ustanove redne abonmajske cikle. Prvič se zavedamo, da živimo v 20. stoletju in nas ni sram priznati naše umetnosti, ki je izrasla iz nas samih! Vsakršno odstopanje od tega načela bi pomenilo velik korak nazaj in strah pred samim seboj. Pri izboru sodobnih del naj bi se postavljalo edino vprašanje kvalitete in lahko smo prepričani, da bo publika resnično umetniškim delom dala vedno vse priznanje.

Bolj pereče je vprašanje kvalitete izvedb sodobnih del, ki so zvečine dokaj zahtevna in terjajo zato intenzivnejši študij. Naši reproduktivni umetniki in godbeniki v glavnem še niso kos interpretacijskemu slogu sodobne glasbe, kar je v marsičem posledica zastarelih učnih načrtov našega glasbenega šolstva. Moderno delo, posebej če še ni bilo pri nas izvajano, izgubi s slabo izvedbo mnogo in tega bi se morali naši dirigenti zavedati, ko programirajo preveč težkih del na istem večeru. Tedaj se zgodi, da so nekatera dela (navadno modernejša) izvajana mnogo slabše od centralne točke sporeda (navadno kakšne znane simfonije) in s tem nujno dožive slabši uspeh. Sistem predčasnega deljenega študija je v takem primeru izredno učinkovit, kar je dokazala izvedba zelo zahtevne Janačkove Simfoniette.

Pač pa nas v letošnjem programu preseneča popolna odsotnost predklasičnih del. Na delih te dobe sloni še vedno vsa mogočna stavba naše glasbene umetnosti.

Umetnost 20. stoletja je bila zastopana s sledečimi deli: Respighi — Rimske pinije, Ravel — Bolero, Webern — Šest orkestrskih skladb, Baird — Štirje eseji, Skrjabin — Poema ekstaze, Tomasi — Koncert za trombon, Fiume — Simfonija, Hindemith — Koncert za rog, Britten — Variacije in fuga na Purcellovo temo, Honegger — 3. simfonija, Martinů — Simfonietta »La Jola«, Prokofjev — 3. klavirski koncert, Janaček — Simfonietta, Stravinski — Posvetitev pomladi, Hačaturjan — Klavirski in violinski koncert, Gould — Spirituals. Heterogenost slogov in anahronizem nekaterih del daje realno sliko današnje umetnosti, vendar daje izbor teh del vseeno vtis slučajnosti. Zato so nekateri sporedi delovali precej neenotno, drugi pa spet monotono. Tukaj bi

še enkrat opozoril na potrebo sistematičnih izvedb vseh najpomembnejših del največjih mojstrov moderne.

Jugoslovanski delež je bil letos razmeroma zelo visok, čeprav je v kvalitetnem oziru pomenil korak nazaj. Težko bi namreč izvil katerokoli domače delo, ki bi opozorilo nase z nadpovprečno kvaliteto. S takšnim izborom bo domača ustvarjalna umetnost ostala še nadalje le obvezen privesek koncertnim sporedom. Zanimivo je tudi to, da že leta izvajamo le krajša domača dela kot uvodne točke (ki jih zamudnikom ni treba poslušati), medtem ko ostajajo tehtnejša daljša dela našemu občinstvu neznana. S takšnimi nazori naši glasbeni kulturi ne bomo napravili uslug. Velika krivda za takšno stanje zadene tudi našo strokovno kritiko, ki je zelo pomanjkljiva, namesto da bi pomagala programskemu vodstvu in skladateljem samim v hotenju, da bi se povzpeli do višje kvalitete in do sodobnejšega izraza. Od slovenskih del so bile na sporedu štiri prve izvedbe (Gregorc — Suita za godala, Merku — Baročna uvertura, Ramovš — Koncerto piccolo za fagot in godala, Švara — Briljantna uvertura) in ponovitve (Bravničar — Plesne metamorfoze, Škerjanc — Gazele, Lipovšek — Toccata quasi apertura in 3. suita za godala, Osterc — Passacaglia in koral). Dela Radića (Suita iz baleta »Balada o mesecu litalici«), Zografskega (Klasična suita) in Papandopula (Simfonieta) so nam dala dragoceno informacijo o glasbenem ustvarjanju drugih jugoslovanskih narodov. Zanimivo bi bilo pri tem izvedeti, v kolikšni meri se izvajajo naša dela v ostalih naših glasbenih središčih.

Slabši uspeh domačih del — posebno slovenskih — je v veliki meri pripisati slabšim izvedbam, ki mejijo včasih že na podcenjevanje. Zato nas je toliko bolj navdušila Simfonieta Borisa Papandopula v tehnično kakor muzikalno dovršeni izvedbi Zagrebške filharmonije, ki je gostovala v ciklu velikih simfonij. Dirigent Milan Horvat je tako postavil domače delo v ospredje programa in mu s tem zagotovil uspeh pri občinstvu in možnost pravičnega ocenjevanja, ki se seveda lahko prične šele ob korektni izvedbi.

Ostali standardni repertoar so sestavljala naslednja klasična dela: Beethoven — Koncert za violino, 4. in 6. simfonija, Mozart — Requiem, Simfonija v Es duru, Koncert za flavto in harfo, Koncert za klavir v d molu, Koncert za violino v G duru, Haydn — Simfonija, Uvertura, Koncert za violino. Romantiko pa so zastopala naslednja dela: Brahms — 1. in 2. simfonija, Mendelssohn — 4. simfonija, Violinski koncert, Čajkovski — 4. in 5. simfonija, Klavirski koncert v b molu, Schumann — Klavirski koncert, Musorgski — Slike z razstave, Boris Godunov, Dvořák — Koncert za violoncelo, Rahmaninov — Klavirski koncert v c molu, Liszt — Klavirski koncert v Es duru, Verdi — Requiem, Wagner — Mojstri pevci — uvertura, Mahler — 1. simfonija, R. Strauss — Till Eulenspiegel.

Slika nastopajočih solistov in dirigentov je bila letos dokaj pestra, čeprav programiranje v tem smislu ni vedno odvisno od vodstva slovenske filharmonije, saj tuje goste dotira in dodeluje Jugokonzert. Ta seveda uravnava gostovanja inozemskih umetnikov po svojih zmožnostih in v skladu s ponudbami na tujem trgu. Pri programiranju se filharmonija v glavnem drži pravila: domač solist — tuj dirigent in obratno. Kjer pa to ni uresničljivo, priskoči na pomoč velika simfonija ali atraktivna vokalno instrumentalna skladba. Razmerje pri solistih je bilo 5 : 13 v korist domačih (tu niso všteti številni domači pevci, ki so nastopali v obeh rekviemih in Borisu Godunovu),

medtem ko pri dirigentih vodijo domači z 9:6, s tem da sta stalna dirigenta Hubad in Leskovic dirigirala več koncertov v eni sezoni. Česta menjava dirigentov je za publiko sicer vabljiva, škoduje pa rasti orkestra, ki letos ni mogel razviti svojih pravih sposobnosti. Zato je vodstvo filharmonije omogočilo Bogu Leskovicu daljše delo z orkestrom in strnjene koncertne nastope, kar se je izkazalo kot zelo koristno, saj je orkester tedaj dosegel lepe poustvarjalne uspehe.

Pregled koncertne sezone Slovenske filharmonije ne bi bil popoln, če ne bi omenil izrednih koncertov, na katerih so nastopali mladi umetniki in študentje Akademije za glasbo, številnih proslav in gostovanj po Sloveniji in izven njenih meja in pa številnih snemanj jugoslovanske glasbe. S tem svojim izredno bogatim delom vrši Slovenska filharmonija neprecenljivo kulturno poslanstvo in prispeva ogromen delež k razvoju naše glasbene umetnosti.

Letošnjo koncertno sezono je dopolnil tudi Orkester RTV Ljubljana s petimi javnimi simfoničnimi koncerti (sem ne štejem popularnih koncertov opernih arij). Programi koncertov orkestra RTV sicer še ne očitujejo neke načrtnosti. V petih koncertih so se zvrstili Večer stare slovenske glasbe (Gallus, Plavec, Ivančič, Dolar), dva popularna koncerta romantične glasbe in koncerta z deli Arniča in Osterca. RTV lahko zaradi specifičnosti svojega dela usmeri svojo programsko politiko na stilno usmerjene sporede s poudarkom na sodobnosti. V tem smislu sta letos zelo uspela koncerta del Arniča in Osterca. Prav tako je izredno pomembno poslanstvo RTV Ljubljana pri odkrivanju in predstavljanju starejših slovenskih del naši javnosti. Programiranje standardnih del romantične epohe pa bi pomenilo nepotrebno cepljenje sil in nesmiselno rivalstvo s filharmoničnim orkestrom.

Številnih komornih in solističnih koncertov se tu, žal, ne morem dotakniti. Omenil bi samo, da v programskem pogledu vlada na tem področju akademizem in konservativizem z neprestanim ponavljanjem standardnega programa. Problem upadanja števila obiskovalcev, posebno pri komornih koncertih, pa je zelo resen problem, ki bi moral našo glasbeno javnost prebuditi k odločnejši akciji. Kot primer navajam samo izredno slab obisk koncerta izvrstnega Zagrebškega godalnega kvarteta. Po mojem mnenju je poglavitni vzrok za takšno stanje v pomanjkljivi estetski izobrazbi naše mladine — bodoče koncertne publike. Brez odločnejšega reševanja tega problema se utegne stanje v nekaj letih še poslabšati. Takšno kulturno nazadovanje našega naroda pa bi bilo skrajno škodljivo in se moramo proti temu boriti z vsemi silami.

Ivo Petrič